

PROFILAKTIK HISOBGA OLIH HUQUQBUZARLIKLAR YAKKA TARTIBDAGI PROFILAKTIKASINING MUHIM CHORASI (IXTISOSLASHTIRILGAN O'QUV- TARBIYA MUASSASALARIDAN QAYTGANLARGA SHAXSLAR MISOLIDA)

SAFAROV JURABEK SODIQ O'G'LI

O'zbekiston Respublikasi IIV Jamoat xavfsizligi departamenti,
Huquqbuzarliklar profilaktikasi xizmati,
Tahlil bo'limi katta inspektori, mayor
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14807608>

Mamlakatimizda sog'lom va barkamol avlodni tarbiyalashga, ma'naviy-axloqiy, jismonan yetuk, vatanparvar yoshlarni voyaga yetkazishga yo'naltirilgan kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda¹. Ushbu tashabbuslar, yoshlarni milliy an'ana va qadriyatlarimizga sadoqatli, islohotlarning faol va jonkuyar ishtirokchilariga aylantirishga qaratilgan bo'lib, jamiyatning kelajakda barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Biroq, ixtisoslashtirilgan o'quv-tarbiya muassasalarining bu jarayondagi ishtiroki alohida ahamiyatga ega. Ularning vazifasi nafaqat jismonan sog'lom, balki ruhan yetuk shaxslarni tarbiyalash, bolalarda mehnatsevarlik, komillikka intilish va jamiyatga foydali insonlarni shakllantirishdir. Bunday muassasalar, tarbiyalanuvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olib, har birining imkoniyatlari va ehtiyojlariga mos ta'lim va tarbiya berishga qaratilgan faoliyatni yanada takomillashtirishni taqozo etadi.

Voyaga yetmaganlarni ixtisoslashtirilgan o'quv-tarbiya muassasalariga joylashtirishda ularning ijtimoiy holati, shaxsiy xususiyatlari va sodir etgan qilmishlarining xavflilik darajasini to'liq va to'g'ri baholash dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Bu jarayon, yoshlarning ijtimoiy reabilitatsiyasini ta'minlash, ularni jamiyatga qaytarish va kelajakda jinoyatchilikka yo'l qo'ymaslik uchun zarur bo'lgan asosiy elementdir.

Shu bilan birga, ixtisoslashtirilgan o'quv-tarbiya muassasalaridagi o'quv jarayonini davlat ta'lim standartlariga mos ravishda sifatli tashkil etish zarur. Bu, o'qituvchi, tarbiyachi, psixolog va boshqa mutaxassislarining o'z malakalarini doimiy ravishda oshirib borishini talab etadi. Shuning uchun, ularga ta'lim berish va kasb-hunar o'rgatish borasida zamonaviy metodologiyalar va uslublarni joriy etish, ta'lim tizimini yanada samarali qilishga imkon beradi. Bu esa, o'z navbatida, ixtisoslashtirilgan muassasalarda tarbiyalanuvchilarning bilim va ko'nikmalarini yuqori darajaga ko'targan holda, ularni jamiyatda muvaffaqiyatli integratsiya qilishga yordam beradi.

Biroq, shaxsning ixtisoslashtirilgan o'quv-tarbiya muassasalaridan qaytishi, uning to'liq tuzalish va ijtimoiy moslashuv yo'liga kirganini anglatmaydi. Shu nuqtai nazardan, O'zbekiston Respublikasi "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonunining 35-moddasiga² muvofiq, bunday shaxslar profilaktik hisobga olinadi. Zero, ularning reabilitatsiya jarayoni davom etayotgan bo'lib, jamiyatga qaytish jarayonida turli psixologik va ijtimoiy omillar ta'sirida bo'lishi mumkin, bu esa qayta jinoyat sodir etish xavfini tug'diradi. Shu sababli, profilaktik hisobga olish, ularni o'zgartirish, ijtimoiy reabilitatsiya qilish va qayta jinoyat sodir etishining oldini olish maqsadida muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 29.05.2019 yildagi PQ-4342-son. <https://lex.uz/docs/-4357207>.

² O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida" Qonuni. <https://lex.uz/mact/-2387357>.

Bizning fikrimizcha, ixtisoslashtirilgan o'quv-tarbiya muassasalaridan qaytgan shaxslarni profilaktik hisobga olinganidan so'ng, ularga qarata quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladigan ishlarni jadallashtirish zarur:

Ixtisoslashtirilgan o'quv-tarbiya muassasalaridan qaytgan shaxslar ko'pincha psixologik va emotsional tiklanishga muhtojdirlar. Bularning ko'pchiligi jinoiy faoliyatga o'tishning sababi sifatida o'zlariga nisbatan ijtimoiy noxush muhit, past o'z-o'zini hurmat qilish va psixologik travmalarni ko'rsatishi mumkin. Shunday qilib, psixologik yordam va rehabilitatsiya dasturlari, ularning ruhiy holatini yaxshilash va ijtimoiy moslashuvni qo'llab-quvvatlash uchun zarur. Psixologik rehabilitatsiya orqali, ularning o'z xatti-harakatlarini tahlil qilish va ijtimoiy normalar bilan moslashtirish imkoniyati yaratilib, qayta jinoyat sodir etish ehtimoli kamaytiriladi.

Shaxslarning qayta jinoyat sodir etishining oldini olish uchun, ularni jamiyatga muvaffaqiyatli moslashtirish juda muhimdir. Ixtisoslashtirilgan o'quv-tarbiya muassasalaridan qaytganlar, ko'pincha o'z hayotlarini mustahkamlashda va jamiyatga moslashishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Shuning uchun, ularga kasb-hunar o'rgatish, ish topish imkoniyatlarini yaratish va ijtimoiy xizmatlar orqali qo'llab-quvvatlash zarur. Kasbiy ta'lim va mehnat bo'yicha dasturlar, ularning jamiyatga foydali a'zo bo'lishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Bunday dasturlar, ularni samarali hayot tarziga yo'naltirishga va ijtimoiy integratsiyasini osonlashtirishga yordam beradi.

Profilaktik hisobga olish tizimi, ixtisoslashtirilgan o'quv-tarbiya muassasalaridan qaytgan shaxslarni muntazam ravishda nazorat qilishni talab qiladi. Bu jarayon doirasida, ular bilan doimiy ravishda uchrashuvlar va muloqotlar tashkil etilishi zarur. Ularning ijtimoiy holati, ruhiy holati va qonunbuzarlikka moyilligi muntazam ravishda baholanishi kerak. Shaxsning qayta jinoyat sodir etish ehtimoli yuqori bo'lgan davrlarda, profilaktik ishlar kuchaytirilishi, shu jumladan, psixologik maslahatlar, ijtimoiy yordam va kasb-hunar ta'limi davom ettirilishi zarur. Nazoratning samarali amalga oshirilishi, shaxsni jinoiy harakatlarga qaytishga undovchi omillarning oldini oladi.

Ixtisoslashtirilgan o'quv-tarbiya muassasalaridan qaytgan shaxslar uchun ijtimoiy muhitda o'z o'rnini topish va jamiyatning faol a'zosi bo'lishda qiyinchiliklar bo'lishi mumkin. Bu shaxslarni ijtimoiy faoliyatlarga jalb qilish, masalan, jamoat xizmatlari, volontyorlik, sport faoliyatlari va boshqa ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish orqali ularga o'zlarini foydali his qilish imkonini yaratish mumkin. Bunday faoliyatlar, ularning o'zgarish jarayonini qo'llab-quvvatlab, ijtimoiy integratsiyasini tezlashtiradi va qayta jinoyat sodir etish xavfini kamaytiradi.

Shaxslarning jamiyatda to'g'ri xulq-atvor va axloqiy normalarga moslashishi, ularni jinoyatga qarshi kurashda mustahkam poydevor yaratadi. Ularni huquqiy va axloqiy tarbiya bilan ta'minlash, jamiyatdagi o'z huquqlarini bilish, boshqa shaxslarning huquqlariga hurmat bilan qarash, qonunlarga amal qilishni o'rgatish orqali amalga oshirilishi lozim. Bu, nafaqat jinoyatning oldini olishga yordam beradi, balki ularni jamiyatda mustahkam o'rin egallashga tayyorlaydi.

Xulosa sifatida qayd etib o'tish mumkinki, ixtisoslashtirilgan o'quv-tarbiya muassasalaridan qaytgan shaxslarni profilaktik hisobga olish, ular bilan olib boriladigan profilaktik ishlar kompleks yondashuvni talab qiladi. Ularning rehabilitatsiyasi, kasb-hunar o'rgatish, psixologik yordam, ijtimoiy integratsiya va jamoat faoliyatlariga jalb qilish orqali,

qayta jinoyat sodir etish xavfi kamaytiriladi. Bunday yondashuvlar, jamiyatda xavfsizlikni ta'minlash va ilgari sudlangan shaxslarning muvaffaqiyatli integratsiyasini qo'llab-quvvatlashda katta ahamiyatga ega.

INNOVATIVE
ACADEMY